

SEMANTICA CROMATICĂ ȘI DEZVOLTAREA LA ORELE DE EDUCAȚIE PLASTICĂ A GUSTULUI ARTISTICO-PLASTIC AI STUDENȚILOR-PEDAGOGI

Ion ȚĂGULEA, conferențiar universitar, dr.

Catedra PMÎP, Universitatea de Stat din Tiraspol

Rezumat. În lucrare sunt abordate aspecte de semantică cromatică la orele de educație plastică contemporană și este urmărit impactul acestora la dezvoltarea gustului artistico-plastic al studenților-pedagogi.

Cuvinte-cheie: culoare, semantică, arte plastice, gust artistico-plastic, dezvoltare.

SEMANTICS TASTE COLOR IN DEVELOPING PUPILS ARTISTIC, ART EDUCATION CLASSES

Abstract. The paper deals with the issues of color semantics in classes on fine art in the modern school and their value in developing the artistic taste of students-teachers.

Keywords: color, semantics, fine arts, artistic taste, development.

Introducere

Problema dezvoltării gustului artistico-plastic la orele de educație plastică este una complexă, aflată în strânsă legătură cu nivelul dezvoltării percepției artistice a culorilor în realitate și artă [2, 4, 5, 6, 8, 10]. În același timp, percepția artistică a culorilor presupune o serie de exigențe, printre care remarcăm doar două: cunoștințe necesare în domeniul semanticii cromatice și capacități de operare creativă cu culoarea [3, 8, 17, 24]. Prin urmare, drept factor important și indispensabil în dezvoltarea gustului artistico-plastic vom nominaliza aspectul semanticii cromatice la orele de educație plastică, în condițiile școlii superioare contemporane.

În calitate de ilustrație a nivelului și actualității problemei abordate, putem menționa faptul că în ultimele decenii în Republica Moldova au fost consacrate mai multe cercetări, printre care vom consemna următoarele: A.I. Ianovici, „Цвет в архитектуре Молдавии” [1] – o cercetare în care problema semanticii cromatice în arhitectura tradițională a fost analizată, pentru prima dată în Republica Moldova, în raza tradițiilor naționale și culturale, constituite de-a lungul secolelor. Totodată, au fost efectuate cercetări și analize comparate în domeniul arhitecturii industriale contemporane: I. Țăgulea „Dezvoltarea percepției artistice a culorii la viitorul profesor-artist plastic” [2] și „Culoare, Ghid metodic pentru profesori și studenți” [3] – lucrări cu caracter artistico-didactic, în care se pune accentul pe forme și metode de dezvoltare a percepției artistice a culorii la studenții-pedagogi, studenții-designeri ș.a. „Dezvoltarea sensibilității cromatice la elevii claselor primare” [4] a lui A. Blaja-Vitcovschi este o lucrare consacrată problematicii didactico-artistice din învățământul primar. În studiu se propun metode de inițiere a elevilor în artele frumoase, prin intermediul cunoașterii și sensibilizării cromatice. Lucrarea lui O. Arbuș-Spatari „Repere teoretice ale limbajului plastic în procesul dezvoltării creativității artistice” [5] este consacrată metodelor de

dezvoltare a creativității artistico-plastice a elevilor. Aici sunt dezbătute și aspectele de semantică cromatică în ansamblul limbajului plastic. În studiul lui I. Daghi „Arta plastică în școală” sunt tratate probleme majore de compoziție plastică și decorativă, problema materialelor și a diverselor mijloace plastice, printre care trebuie menționată problematica semanticii cromatice [6]. „Arta plastică în clasele primare” [7] a lui T. Hubenco propune o structură metodologică de desfășurare a proceselor de inițiere și familiarizare a elevilor în arta plastică, în care se iau în vizor diverse aspecte cromatice, inclusiv cele de semnificație cromatică. „Unele aspecte ale dezvoltării percepției în contextul studiului culorii” [8] lui M. Robu aduce exemple originale, metode și viziuni cu privire la dezvoltarea percepției cromatice vizuale. Alte lucrări sunt: A. Simac, L. Răcilă, „Particularități în modernizarea învățământului artistic superior” [9], L. Vozian, „Incidența repertoriilor de semne în procesul estetic comunicativ” [10] ș.a. Printre cercetările de peste hotare pot fi menționate, referitor la problematica actuală, lucrările lui I. Șușală „Culoarea cea de toate zilele”, în care autorul vine cu un material didactic original, o mulțime de exemple concrete, un studiu de caz despre aspectul de formă și semnificație cromatică [11]. „Наука о цвете и живопись” [12] a lui A.S. Zaișev ne propune într-o formă excelentă o analiză comparată a expresiilor artistice cromatice în operele de artă plastică, observând și analizând semantica cromatică la nivel de valoare artistico-plastică. N. Filoteanu, D. Marian ne propun manualul „Desen artistic și Educație plastică” [13], care se referă în ansamblu la metodologia educației plastice, în care se regăsesc analize și exemple de semnificație cromatică. Lucrările „Формирование образного восприятия цвета у школьников” [14] și „Проблемы цвета в художественно-творческой деятельности младших школьников на уроках ИЗО” [15] ale lui T. A. Корџева, „Взаимодействие цветов” [16] a lui Kubasova N.E. și Цветоведение [17] a lui L.N. Mironova nu numai că vin cu materiale metodico-didactice structurate în vederea cunoașterii și însușirii culorilor de către elevi și studenți, dar și propun căi eficiente de semantizare a culorilor, exerciții practice ce contribuie la dezvoltarea percepției și a creativității cromatice. C.A. Padgham, J.E. Saunders [18]. G. Zeugner [19]. N.N. Volkov, „Цвет в живописи” [20]. L.S. Vâgotski, „Психология искусства” [21], M. Cristea, „Ghid metodic de educație plastică” [22], M. Golu, „Culoare și comportament” [23] ș.a. au contribuit mult prin cercetările lor la dezvoltarea și constituirea unei conștiințe artistico-plastice a tinerei generații, la actualizarea problemelor artei contemporane, dezvoltând laturile de percepție vizuală, noțiuni de semantică și cultură, artă și psihologie, rolul aspectului semantic/semiotic în perceperea artei plastice în general și a culorilor în particular.

Nu încapă îndoială că cercetările autorilor menționați îndeamnă studenții facultăților de artă plastică, design și arhitectură, învățătorii de artă plastică și toți cei ce sunt interesați de problematica artistico-didactică să decoreze creativ diferite tipuri de

imagini și forme cromatice cu caracteristicile lor specifice naturale, plastice, constructive, tehnice sau decorative.

Pentru a aprecia noțiunile de Artă și Gust artistico-plastic și totodată pentru a concretiza conceptele-cheie abordate, vom apela la formulările generale, spre exemplu, că Arta este formă a conștiinței sociale care oglindește realitatea în imagini artistice și care, ca și știința, are o forță de cunoaștere și de transformare a vieții sociale [26]. Gustul este facultatea de a percepe și de a discerne aspectele frumoase și urâte ale lucrurilor, preponderent în domeniul esteticii. Astfel, o persoană posedă sau nu posedă un gust estetic mai mult sau mai puțin dezvoltat. Prin extindere, gustul desemnează judcata sau opinia asupra unor lucruri. Un lucru (operă de artă plastică, de design, proiect arhitectural sau aspect comportamental etc.) poate fi caracterizat din punctul de vedere a categoriilor esteticii, ca „frumos” sau „urât”, de „bun gust” sau, dimpotrivă, „dezgustător”.

Fiind cunoscut în teoria și practică artelor că o operă de artă trebuie să posedă în sine o valoare caracteristică, numită „(chip) - imagine artistică”, apare problema percepției adecvate a acestor valori specifice de către observator. În calitate de observator, figurează, în analiza noastră, un specialist în domeniul artelor plastice (sau și al pedagogiei, designului, arhitecturii etc.), nu numai cunoscător al semanticii cromatice, ci și înzestrat cu capacități dezvoltate de operare creativă cu privire la culoare.

Plecând de la constatările generale ale fenomenelor, formulăm, în urma exigențelor prestabilite în dezvoltarea gustului artistico-plastic al studenților-pedagogi și rolului semanticii cromatice la orele de educație plastică, următoarele **obiective generale**:

- Familiarizarea studenților cu elementele limbajului cromatic prin însușirea unei terminologii specifice domeniului artistico-plastic;
- Utilizarea elementelor de limbaj cromatic în scopul obținerii unor compoziții plastice,
- unitare și expresive;
- Cunoașterea și să înțelegerea diverselor curente ale artei contemporane și a coloristicii;
- Inițierea treptată în procesul acțiunii de creație cromatică;
- Cunoașterea legităților compoziției cromatice, precum și a celei decorative/plastice;
- Efectuarea analizelor unor lucrări de artă plastică în baza caracteristicilor lor cromatice;
- Receptarea într-o manieră creativă-individuală a mesajului compozițional-cromatic dintr-o lucrare de artă plastică;
- Dezvoltarea capacității de înțelegere și apreciere a frumosului cromatic din realitate și artă;
- Dezvoltarea capacității de a proiecta un demers didactic /material didactic desen în culori cromatice la o temă instructivă;

- Aprecierea rolului pe care îl are educația coloristică în contextul educației plastice și estetice personale /profesionale, în modelarea personalității și a culturii vizuale a elevilor;
- Capacitatea aplicărilor corecte a cunoștințelor acumulate la universitate, la lecțiile de artă plastică în școală, precum și în cercetările psihopedagogice;
- Efectuarea legăturilor dintre educația artistico-plastică și disciplinele de studii, precum pedagogia și psihologia, aplicate în școală.

Competențe profesionale:

Competențe cognitive: familiarizarea cu diverse metode de instruire și educație cromatică; definirea obiectului și nominalizarea obiectivelor în Teoria culorilor; definirea categoriilor de bază ale studiului cromatic, semanticii cromatice; descrierea rolului și funcțiilor educației coloristice în educația artistico-plastică, la scara societății contemporane; descrierea locului educației cromatice în corelație cu cultura vizuală; descrierea premiselor constituirii gândirii plastice a elevilor; interpretarea creativă a legităților artistice clasice și moderne; identificarea rolului aspectului cromatic în dimensiunile competenței profesionale a învățătorului-artistului plastic; determinarea importanței eredității și mediului social în ceea ce privește dezvoltarea culturii cromatice/vizuale a personalității; explicarea rolului activităților creative-cromatice și atitudinilor cu privire la dezvoltarea culturii personalității; utilizarea cunoștințelor și înțelegerea particularităților psihopedagogice creative a copiilor de vârstă preșcolară și școlară mică.

Competențe de învățare: definirea clară a scopului și obiectivelor instruirii cromatice în aria instruirii artistico-plastice; stabilirea relațiilor logice între conceptele/noțiunile pedagogice însușite; proiectarea propriei învățări; abilitatea de a activa cu un grad sporit de autonomie în învățământul primar și preșcolar; planificarea eficientă a timpului; motivarea activității de învățare.

Competențe de aplicare: proiectarea diferitelor modele de lecții în corespundere cu tipul lecției și exigențele curriculare; proiectarea și organizarea diferitelor activități extrașcolare în practica profesională. Aplicarea metodelor și procedeelelor de dezvoltare a creativității plastice în vederea realizării obiectivelor educaționale; determinarea relației dintre conceptul instruire coloristică și educație plastică; demonstrarea și argumentarea reciprocității categoriilor de bază ale coloristicii în procesul educației artistico-plastice; determinarea și argumentarea locului educației artistico-plastice în corelație cu alte științe; delimitarea domeniilor de preocupări ale educației coloristice și vizuale; demonstrarea relației dintre „competența profesională” și „măiestria pedagogică” în cadrul educației coloristice; demonstrarea importanței eredității și mediului social în dezvoltarea personalității; argumentarea rolului hotărâtor al educației artistico-plastice în dezvoltarea personalității; demonstrarea rolului activităților artistico-plastice și

atitudinilor cromatice în dezvoltarea culturii personalității. Utilizarea corectă în procesul de predare și de comunicare artistică a terminologiei de specialitate;

Competențe de analiză: analiza conceptelor și teoriilor din domeniul coloristicii și a artelor plastice; analiza și compararea culorilor, gamelor cromatice, formelor, proporțiilor, obiectelor; stabilirea ideilor estetice fundamentale în teoriile artistice clasice și contemporane; compararea și analiza conceptelor de bază privitor la dezvoltarea personalității creative; demonstrarea importanței eredității și mediului social în dezvoltarea personalității; compararea și analiza particularităților psihopedagogice de dezvoltare a copiilor de vârstă preșcolară și școlară mică, în educația artistico-plastică.

Competențe de comunicare: prezentarea de idei, schițe grafice color, desene, rapoarte în fața colegilor; acceptarea rezonabilă a diverselor concepte definiții ale pedagogiei contemporane; emiterea de mesaje eficiente și convingerea prin argumente despre importanța și utilitatea informației; recepționarea eficientă a mesajelor referitor la problemele educației coloristice; abilitarea de a interacționa și coopera eficient cu colegii și cadrele didactice universitare; stăpânirea regulilor de politețe și de etică pedagogică eficientă în mediul de formare profesională inițială; distingerea informației relevante de cea nerelevantă; formularea propriilor argumente într-o manieră convingătoare și luarea în considerație a altor puncte de vedere exprimate verbal și în scris, sau sub formă de desen/ imagine în culori.

Metodologia dezvoltării la studenți a percepției artistice a culorii, constituită în baza apelului la moștenirea culturală națională, se clasifică convențional în două etape:

I). Formarea la studenți a reprezentărilor unitare despre cultura cromatică, reflectată în moștenirea artistică populară. În același timp, studenților li se dezvăluie cele mai generale categorii, concepte populare despre structurarea lumii în acele forme, în care aceasta s-a manifestat în arta populară, în general, și cea decorativă aplicată, în particular;

II). Asimilarea parțială a fiecăruia dintre nivelurile desemnate ale structurii spațial-coloristice; folosindu-se frecvent de procedeul «căutării» integrității compoziționale a culorii, descifrarea sensurilor ei semiotico-simbolice ș.a.

Pentru stabilirea conceptelor teoretice în educația coloristică a viitorilor pedagogi și dezvoltarea deprinderilor de însușire creativă a culorii, studenților li se propune un șir de însărcinări practice, exerciții cromatice. Cea mai mare parte a însărcinărilor practice se organizează în așa fel, încât conceptele esențiale, mai ales cele în relație cu semantismul culorii (conținutul, expresivitatea, sensul, semnificația, simbolică, influențele psiho-emoționale, gamele cromatice etc.) să fie consolidate în exerciții și teme. Aceasta însă nu înseamnă că se ignoră analiza trăsăturilor estetice ale culorii. Limbajul pictorului este spațiul, forma, culoarea ș.a. Culoarea îndeplinește o funcție semiotică, iar sistemul culorilor poate fi tratat drept sistem de semne sau «limbaj». În acest sens, termenul «limbajul culorii» transmite destul de veridic semnificația ei semiotică. Constatarea potențialului "infinat" semantico-coloristic pentru studenți marchează o etapă esențială, ce

ne permite trecerea la problema genezei acestei semnificații, prin rezolvarea sarcinilor cu caracter reinterpretativ și creativ.

Utilizarea metodelor didactico-organizaționale și creativ-plastice, accesibile în condițiile atelierului de artă plastică, ne permit orientarea activității studenților spre realizarea practică, materializarea cunoștințelor obținute, stabilirea simțurilor estetice și a impulsurilor intuitive, pentru întruchiparea lor în imagine artistică de crochiu, de proiect, desen etc. Abordarea semantică a artei populare, în general, și a culturii cromatice, în particular, îi orientează pe studenți nu atât spre ideea de a egala arta culorii și limbajul, cum s-ar putea aprecia vulgar, cât spre cea de a percepe; de a delimita nivelul informativ-emoțional și lingvistic al artei plastice populare, de a raporta limbajul cromatic drept limbaj artistic.

Metodologia compozițiilor grafo-culore, adoptată de noi [24], e similară metodologiei cursului în studiul culorilor din Bauhaus (I. Itten), ciclului Plato-coloristic din «VHUTEMAS», cursului de coloristică din Academia de Arte din Riga (A. Dembo), Institutul de Arhitectură din Moscova (A. Efimov, L. Vinogradov) și Institutul Teatral-Artistic din Belarusi (L. Mironova) [17]. Astfel, au fost delimitate patru căi principale de semantizare a culorii – de la cea mai simplă spre cea mai complexă, de exemplu:

- asociații optice (*verde frunze; albastru cer; galbenă gutuie etc.*);
- vizualizarea simțurilor (neoptice: *rece, cald; activ; pasiv etc.*);
- asociații cu privire la caracterul noțiunilor vizualizate complexe (*cultură, atracție, ideal, confruntare etc.*);
- semantica nemijlocit-senzitivă a culorii (*aflându-se la bază aspecte și efecte de percepție sinestezică a operelor de artă muzicală, plastică sau/și decorativă; însoțite/configurate de efecte lumini-culori*).

Totodată, e esențial de remarcat că în practica didactico-creativă ne sprijinim pe simțul cromatic și cultura vizuală a studenților, formată, într-o anumită măsură, sub influența tradițiilor cultural-estetice ale artei populare moldovenești [2].

O altă deosebire în cadrul metodologiei elaborate este faptul că, odată cu trecerea la lecțiile/activitățile practice de dezvoltare a percepției asociativ-creative a culorii, s-a iscat, în fața noastră, problema de evidențiere a celor mai generale principii de sinteză a culorilor și a muzicii (audio-vizualului). Este acceptat că unitatea de bază în compozițiile ce sintetizează lumina, culoarea, sunetul, mișcarea și plastica nu formează elementele gamei sonore sau a culorilor, fenomenele sinesteziei sau fenomenele apărute în rezultatul inter-inducției diferitelor organe de simț, ci **imaginea artistică**, ca structură unitară. În acest context se configurează și formularea problemei pentru activitatea productiv-creativă a studenților: la perceperea programelor sintetice de muzică și lumină color (*audio-vizuale*), punctul de pornire este structura constituirii formelor – a **imaginii artistice**.

În continuare, alăturăm, în calitate de exemplu, unele lucrări instructive creativ-plastice ale studenților – la compartimentul interpretării creative a culorilor –, efectuate prin utilizarea diferitelor tehnici grafice (Figurile 1-6).

Figura 1. Tehnica monotipe (*prelucrare modulară cu ață*)

Figura 2. Tehnica stropire (*și petelor accidentale*)

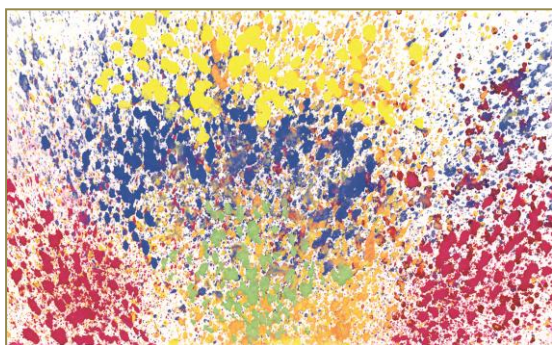

Figura 3. Punctul plastic (*dinamică*)

Figura 4. Linia și pata plastică (*mișcarea*)

Figura 5. Monotipe (*interpretarea cromatică creativă plastică*)

Figura 6. Monotipe (*interpretarea creativă plastică a petelor cromatice*)

În **concluzie**, putem menționa faptul că problema dezvoltării gustului artistico-plastic la orele de educație plastică are o natură complexă, combinată cu nivelul dezvoltării percepției artistice a culorilor în realitate și artă. Totodată, percepția artistică a culorilor presupune o succesiune de exigențe, printre care s-au remarcat în analiza alăturată două: *cunoștințele specifice*, necesare în domeniul semanticii cromatice, și *capacitățile de operare creativă cu culoarea*. Astfel, în calitate de factor important și

indispensabil în dezvoltarea gustului artistico-plastic, aspectul semanticii cromatice la orele de educație plastică s-a evidențiat, în condițiile școlii superioare contemporane. Indiscutabil, rămâne important și aspectul comunicativ artistico-plastic al conotațiilor semantice în cadrul creației plastice, premergător și contribuitor la evoluarea receptării imaginii artistice în ceea ce privește generațiile în creștere și dezvoltare (copii, elevi, studenți).

Bibliografie

1. Ianovici A. I. Цвет в архитектуре Молдавии. Autoreferatul tezei de doctor în arhitectură, Moscova, 1984.
2. Țâgulea I. Dezvoltarea percepției artistice a culorii la viitorul profesor-artist plastic. Autoreferatul tezei de doctor în pedagogia artelor plastice, Chișinău, 1997.
3. Țâgulea I. Culoare, Ghid metodic pentru profesori și studenți. UST, Chișinău, 2015, 155 p.
4. Blaja-Vitcovich A. Dezvoltarea sensibilității cromatice la elevii claselor primare. Teză de doctor în pedagogie, specialitatea 13.00.02, Chișinău, 2012.
5. Arbuz-Spatari O. Repere teoretice ale limbajului plastic în procesul dezvoltării creativității artistice. În: Analele științifice ale doctoranzilor UPSC, Vol. VII, P. I, 2008, p. 74-83.
6. Daghi I. Arta plastică în școală, Chișinău, 1998, 117 p.
7. Hubenco T. Arta plastică în clasele primare. Ghid metodic. Chișinău: Prut Internațional, 2000, 80 p.
8. Robu M. Unele aspecte ale dezvoltării percepției în contextul studiului culorii. În: Probleme ale științelor socio-umane și modernizării învățământului. Chișinău: 1999, p.16.
9. Simac A., Răcilă L. Particularități în modernizarea învățământului artistic superior. În: Revista de științe socio-umane, 2009. nr. 1 (11), p. 71-74.
10. Vozian L. Incidența repertoriilor de semne în procesul estetic comunicativ. În: Revista de științe socio-umane, 2008, nr 3. p.75-80.
11. Șușală I. Culoarea cea de toate zilele. Ed. Lumina, Chișinău, 1993.
12. Зайцев А.С. Наука о цвете и живопись. Москва, Искусство, 1986.
13. Filoteanu N., Marian D. Desen artistic și Educație plastică. Manual pentru cl. a VI-a, Ed. ALL, București, 1998.
14. Копцева Т.А. Формирование образного восприятия цвета у школьников. Москва: ЦИУУ, МНД РСФСР, 1990.
15. Копцева Т. А. Проблемы цвета в художественно-творческой деятельности младших школьников на уроках ИЗО: Пособие для учителя. Москва, 1990.
16. Кубасова Н.Е. Взаимодействие цветов. - Техническая Эстетика. 1965, №6, С.19-21.

17. Мiронова Л. Н. Цветоведение. Минск, Высшая школа, 1984.
18. Пэдхэм Ч., Сондерс Дж. Восприятие света и цвета. Москва, Мир, 1978.
19. Цойгнер Г. Учение о цвете. Москва, Строй-издат, 1971.
20. Волков Н. Н. Цвет в живописи. Москва, Искусство, 1985.
21. Выготский Л. С. Психология искусства. 3-е изд. Москва, Искусство, 1986.
22. Cristea M. Ghid metodic de educație plastică. Editura Petrion, București, 1990.
23. Golu M. Culoare și comportament. Craiova, 1974.
24. Țâgulea I. Modelul pedagogului. În Vol. I., Tehnologii educaționale moderne. Coord.: V. Mândăcanu. Chișinău, Știința, 1994.
25. Arthur F. J. Introduction in Art. Copyright 1992 by Harper Collins Publishers, Inc, Traducere în rom., Ed. Lider, București.
26. Artă și gust estetic. <http://dexonline.net/definitie-arta>.